

Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні

У статті визначено поняття «адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні», охарактеризовані особливості та недоліки нормативно-правової бази, яка врегульовує даного виду відносини.

Ключові слова: малолітні, адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правові засоби, права та законні інтереси малолітніх в Україні, захист.

В статье определено понятие «административно-правового обеспечения прав и законных интересов малолетних в Украине», охарактеризованы особенности и недостатки нормативно-правовой базы, которая регулирует данного вида отношения.

Ключевые слова: малолетние, административно-правовое обеспечение, административно-правовые средства, права и законные интересы малолетних в Украине, защита.

The article defines the concept of “administrative and legal protection of rights and legitimate interests of minors in Ukraine”, The features and shortcomings of the legal framework that regulates this type of relationship.

Key words: young, administrative and legal support, administrative and legal means, rights and legitimate interests of minors in Ukraine, aegis.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна переживає політичну, фінансову, соціальну, культурну, міжнародну кризи, які не дадуть нічого позитивного для країни в майбутньому. Надія покладається тільки на підростаюче покоління, яке також потрапило в круговорот сьогоднішніх подій. На очах малолітніх відбуваються жахливі факти державного перевороту. Саме дитина, як ніхто інший, потребує захисту не тільки від своїх батьків, опікунів чи піклувальників, а й від держави, в особі органів державної влади та місцевого самоврядування, шляхом здійснення адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні. Особливістю застосування адміністративно-правових заходів впливу є неналежного рівня нормативно-правового врегулювання даного виду відносин та бездіяльність уповноважених органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної тематики займалися такі вчені науковці: Г.С. Рубанчук,

Ю. Самборська, Є.Л. Чорна, І.В. Дегтярова та інші.

Невирішені раніше проблеми. Здійснивши аналіз міжнародних норм та норм вітчизняного права у галузі адміністративно-правового забезпечення прав і законних інтересів малолітніх в Україні, робимо висновок про те, що до цього часу на законодавчому рівні не існує норми, яка б закріплювала поняття «адміністративно-правове забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні». Взявши до уваги цей факт, впливає також і те, що неможливо охарактеризувати особливості адміністративно-правового захисту прав та законних інтересів малолітніх в Україні. Перелічуючи ці питання можна, з впевненістю, виокремити мету даної роботи.

Мета – формулювання поняття «адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні» та визначення його особливостей.

Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити **наступні завдання:**

1. Дати визначення поняттю «адміністративно-правове забезпечення прав та законних інтересів громадян України» в цілому;

2. Встановити характерні відмінності між адміністративно-правовим забезпеченням повнолітніх України та адміністративно-правовим забезпеченням малолітніх в Україні;

3. Охарактеризувати особливості адміністративно-правових засобів захисту прав та законних інтересів малолітніх в Україні;

4. Проаналізувати діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні.

Об'єктом є сукупність відносин, закріплених низкою правових норм, які врегульовують порядок застосування адміністративно-правових способів та засобів захисту малолітніх від порушення їх прав та охоронюваних законом інтересів та вирішення питань, пов'язаних з відновленням порушених прав та інтересів малолітніх в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Призначення людини відоме кожному з нас. Вона народжена для того, щоб продовжити свій рід. Не даремно в народі говорять: «Чоловік за життя має народити дитину, побудувати дім та посадити дерево». Це свідчить, в першу чергу про те, що ми повинні забезпечувати підростаючому поколінню різноманітні можливості для його нормального функціонування. Як свідчить багаторічна практика, захисту і піклування батьків або осіб, що їх замінюють не достатньо, необхідне ще й сприяння органів державної влади.

Справа в тому, що соціально-правова політика держави може бути ефективною лише в тому випадку, коли вона відповідає соціальним, економічним, культурним, політичним, демографічним потреб різни категорій населення, у тому числі й малолітніх, як осіб певної соціально-демографічної групи. Разом з тим, окремо права малолітніх в Україні не врегульовані спеціальним нормативно-правовим актом, а норми міжнародного права передбачають, що на малолітніх поширюються права дорослих людей, проте в них малолітні не визнаються носіями прав. Про це свідчать різноманітні доводи та обґрунтування міжнародних суб'єктів у сфері захисту прав та

законних інтересів малолітніх. Так, однією з проблем, які бачить Комітет ООН в Україні є заборона малолітнім брати участь у політичних мітингах та демонстраціях, а також створювати дитячі об'єднання політичного чи релігійного характеру. Цю проблему можна вирішити тільки в тому випадку, коли законодавство України буде чітко і недвозначно захищати право дитини на свободу думку. Такі, та інші типові адміністративні процедури, які охоплюють, наприклад, рішення про освіту, здоров'я, оточення, умови проживання та захист малолітніх, повинні бути вирішені не тільки на міжнародному рівні, а і в нормах національного законодавства.

Сьогодні досить важливим фактором виступає інститут адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні.

Звертаючись до праць П. Рабіновича та С.Алексєєва дотримуємося думки про те, що під правовим забезпеченням (мається на увазі у загальному) необхідно розуміти здійснення державою за допомогою всіх юридичних засобів владного впливу, впорядкування суспільних відносин та забезпечення уникнення правопорушень серед них [5, с.82; 2, с.146,].

Але питання стоїть у тому, як саме здійснюється правове забезпечення прав та законних інтересів громадян. Неможливість малолітніх самостійно забезпечувати захист своїх прав та законних інтересів у реальному житті, надає можливість забезпечення цієї функції органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування.

Суб'єктами адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні є: Комітет ООН з прав дитини, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Президент України, Верховна Рада України, комітети Верховної Ради України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений Верховної Ради України з прав дитини, Кабінет Міністрів України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство охорони здоров'я України, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, органи судової влади, прокуратура, профспілки, молодіжні та дитячі громадські організації, волонтерські групи,

засоби масової інформації та інші суб'єкти, які утворюються на громадських засадах та здійснюють свою діяльність без мети одержання прибутку.

Особливість діяльності цих суб'єктів у процесі адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів категорії осіб «малолітні» зумовлена тим, що малолітні характеризуються:

по-перше: вікова особливість. Мова йде про громадян України, які не досягли 14 років (ст. 6 СК України) [4];

по-друге: психічна незрілість. Мається на увазі неможливість малолітнім чітко, точно та своєчасно усвідомлювати значення тієї чи іншої ситуації;

по-третє: особливий порядок захисту порушених прав та законних інтересів малолітніх в Україні. Уповноважені органи державної влади в процесі вирішення справ, де зобов'язані здійснити захист та відновлення прав та охоронюваних законом інтересів малолітніх, враховують до уваги наступні чинники: вік особи, стан її розумового та психічного стану, сімейне становище та ін.;

по-четверте: вплив норм міжнародного права на захист прав та законних інтересів малолітніх. Справа в тому, що на даний час Верховною Радою України ратифіковано низку міжнародних нормативно-правових актів у сфері охорони дитинства: Конвенція ООН про права дитини, яка закріплює право на здоров'я, право на освіту, право на достатній рівень життя, право на розвиток талантів, право на самобутність, право на відпочинок, право на не залучення до примусової праці; Декларація прав дитини (Проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року); Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, прийнята 30 вересня 1990 року. Але ратифікація міжнародних нормативно-правових актів не вирішила проблему врегулювання відносин щодо забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні. Тому постала потреба прийняття національного законодавства у цій сфері. Так, були введені в дію Закони України «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах неповнолітніх», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про освіту» тощо, які більш ґрунтовно вирішували питання по забезпеченню прав та охоронюваних

законом інтересів малолітніх в Україні. Прийняття такої кількості законів не дало позитивного відображення у процесі їх застосування. Навпаки, це ускладнило порядок і вирішення справ по забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні, в тому числі й адміністративно-правове.

Ще однією характерною особливістю малолітніх в Україні є те, що вони не можуть виконувати заходи адміністративної відповідальності, у зв'язку з тим, що адміністративно-правова відповідальність настає при досягненні особою 16 років на момент вчинення правопорушення (ст. 12 КУАП) [1].

Аналіз норм міжнародного права та вітчизняних нормативно-правових актів дає змогу дійти до висновку про те, що малолітні наділені спеціальним правовим статусом, зміст якого – це обмежена сукупність прав та обов'язків малолітнього в державі, реалізація яких забезпечується соціальними, економічними, правовими гарантіями.

Адміністративно-правове забезпечення прав та законних інтересів громадян України – це система (сукупність) організаційно-правових заходів і способів, спрямованих на охорону та захист прав та законних інтересів громадянина, а також законодавчо закріплений порядок відновлення цих прав у випадку їх порушення.

Дане визначення стосується всіх без винятку громадян України, в тому числі й малолітніх.

Вчені, які здійснювали наукові дослідження у сфері адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян: Л.Д. Воеводін, М.Й. Балу, О.В. Зайчук, та ін., одногосно вказують на те, що реалізація вищевказаного правового інституту здійснюється шляхом застосування заходів охорони та захисту прав та законних інтересів громадян. Але, для роз'яснення особливостей адміністративно-правового забезпечення малолітніх охороною та захистом з боку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, необхідно розмежувати поняття «захист» та «охорона». Розмірковуючи над цим питанням, візьмемо до уваги думку О.В. Зайчука, який вважає, що охорона містить у собі сукупність різних заходів, що спрямовані на попередження порушень прав і свобод

громадян, усунення причин, що їм сприяли, перешкод їхньої реалізації, а захист, на думку цього вченого, являє собою діяльність спеціальних юрисдикційних органів держави щодо відновлення порушеного чи оскарженого права [3, с.5-6].

Однозначно, напрошується висновок про те, що «охорона» та «захист» не є тотожними поняттями. Іншими словами вказуємо, що охорона – не що інше, як попередження, стимулювання уникненню правопорушень у сфері забезпечення прав та законних інтересів громадян в цілому, не виключаючи й малолітніх, а захист, в свою чергу, – діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, зумовлена вчиненням протиправних дій, що спричинили негативний вплив на можливість реалізації прав та законних інтересів малолітніх.

Але існує ще одна проблема, яка до цього часу є не вирішеною. Враховуючи, особливості, характер та різновиди суб'єктів владних повноважень, які реалізують заходи охорони та захисту, а також різноманітність галузей права можна з впевненістю наголосити на можливості класифікації заходів охорони та захисту прав та законних інтересів малолітніх в Україні.

Так, залежно від галузевої приналежності охорона та захист поділяються:

1. адміністративно-правові;
2. кримінально-правові;
3. цивільно-правові;
4. сімейно-правові;
5. міжнародно-правові;
6. тощо.

Висновки. Здійснивши аналіз сучасного стану дослідження поняття та особливостей адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні, доходимо до висновку, що дане питання не врегульовано належним чином на законодавчому рівні.

Визначено, що доцільно було б дати визначення поняттю: «адміністративно-правове забезпечення прав та законних інтересів малолітніх в Україні» – це система (сукупність) організаційно-правових заходів і способів впливу з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, спрямованих на охорону та захист прав та законних інтересів громадянина, а також законодавчо закріплений порядок відновлення цих прав у випадку їх порушення. Розглянувши великий обсяг праць вчених, без будь-яких сумнівів наголосимо на тому, що малолітні як суб'єкти владно-правових відносин наділені спеціальним правовим статусом, що проявляється:

по-перше: вікова особливість;

по-друге: психічна незрілість;

по-третє: особливий порядок захисту порушених прав та законних інтересів малолітніх в Україні;

по-четверте: вплив норм міжнародного права на захист прав та законних інтересів малолітніх.

по-п'яте: вік адміністративної відповідальності.

Отже, малолітні в Україні займають особливе місце серед інших суб'єктів. Враховуючи цей факт, робимо висновок про те, що беззаперечно до малолітніх необхідне особливе ставлення з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Потрібно також вказати на нагальну потребу, яка виникла у зв'язку з неефективним нормативно-правовим регулюванням у сфері адміністративно-правового забезпечення прав та законних інтересів малолітніх, прийняття спеціальних законів та підзаконних нормативно-правових актів, які визначали б чіткий порядок врегулювання питань у цій області.

«Діти – це наше майбутнє, попіклуємось про нього».

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – К. : ТОВ «Генеза», 2001. – 171 с.
2. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – Харьков : Изд-во БЕК, 1994. – 224 с.
3. Зайчук А. В. Правовой статус гражданина / А. В. Зайчук // Реферативный обзор действующего законодательства Украины. – К. : Знання, 1993. – С.5-6.
4. Сімейне право України : підручник / за ред. В. С. Гопанчука – К. : Істина, 2002. – 304 с.

5. Рабінович П. Права людини як цінність соціальної культури людства / П. Рабінович // Право та культура: теорія і практика. – К. : Еспада, 1997. – С. 92-94.